

*Bohomolets-Barash O. M., stud.
Sharko O. B., stud.
Taras Shevchenko National University of Kyiv*

**UNRECOMMENDED RECOMMENDATION:
A CRITICAL VIEW ON WORD USAGE HANDBOOKS**

The article includes a critical view on word usage handbooks. Both of variants – erroneous and recommended by the authors of the manuals – are verified in accordance with the dictionaries of different periods.

Key words: *set expressions, standard dialect, explanatory dictionary, word usage, codification.*

УДК 811.161.2'373(091):821.161.2 Шевченко Т.

Бондаренко М. О., студ.
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

**ФЛОРОНИМИ В МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА КРИЗЬ
ПРИЗМУ СУЧАСНОГО СПРИЙНЯТТЯ**

У статті показано, яке місце посідає лексика на позначення назв рослин, зафіксована в поетичних текстах Т. Шевченка, у мовній картині світу сучасної молоді, а також з'ясовано, наскільки добре сучасні читачі розуміють мову творів поета

Ключові слова: *флоронім, мовна картина світу, мова Тараса Шевченка, динаміка лексичного складу мови.*

Розвиток лексичної підсистеми мови супроводжується динамічними процесами появи нових і зникнення застарілих слів. Ще І. Бодуен де Куртене наголошував, що «у мові, як і загалом у природі, все живе, все рухається, все змінюється. Спокій, зупинка, застій – так лише здається...» [2, с. 349]. Активний рух у лексичному складі мови пояснюється впливом низки екстралінгвальних чинників на формування мовної картини світу нації в цілому й окремої людини зокрема. Наші предки були невід'ємною частиною природи, залежали від неї й намагалися перебувати в постійній гармонії з довкіллям. Саме тому в процесі освоєння давніми українцями світу з'явилося багато груп лексики (побутова, рослинна, тваринна, релігійна та ін.), які були безпосередньо пов'язані зі спробою пояснити навколишнє середовище та місце в ньому людини. Зокрема, важливе місце в мовному світі наших предків посідали назви рослин, які позначали об'єкти однієї з основних сфер довкілля, фіксували у внутрішній формі окремих одиниць спостереження етносу над різноманітними природними явищами та змінами.

Активний розвиток суспільства, процеси індустріалізації та урбанізації сприяють розширенню меж у сфері номінації. «Поява нових слів і розвиток нових значень старих слів здебільшого безпосередньо пов'язані з розвитком матеріальної і духовної культури, з розвитком людського мислення» [6, с. 5]. Але, на жаль, з появою нових

лексем відбувається зворотний процес – втрата слів, які поступово стираються з колективної пам'яті або ж замінюються іншими, що призводить до змін у концептуальній і відповідно – мовній картинах світу носіїв мови.

Тарас Шевченко – найяскравіший представник українського народу XIX ст. У поетичній творчості митця відображено особливості концептуальної й мовної картин світу українців, що допомагає краще зрозуміти специфіку мислення, світосприйняття та уявлення про навколишнє середовище самого автора та його сучасників. Хоча лексикон поета становив лише близько 10 000 слів, проте переважна більшість із них належали до ядра народної мови, були зрозумілими для тогочасних українців і згодом лягли в основу нової української літературної мови. Саме тому аналіз лексики творів Шевченка з позицій її сучасного сприйняття дає змогу простежити динаміку лексичного складу української мови за останні майже два століття.

Мову творів Шевченка досліджували І. К. Білодід [1], В. С. Ващенко [3], П. Д. Тимошенко [13], Ю. В. Шевельов [15], В. М. Русанівський [10], В. В. Німчук [9], С. Я. Єрмоленко [5], Л. І. Мацько [7], А. К. Мойсієнко [8] та багато інших лінгвістів.

Одним із найкolorитніших пластів лексики, представлених у творах поета, є назви рослин. У «Словнику мови Шевченка» зафіксовано 67 флоронімів. Активне використання саме цієї групи лексики пояснюється тим, що поет тонко відчував гармонію природи, тому назви рослин були для нього органічним складником українського мовного світу.

Флороніми у творах Т. Шевченка вже були об'єктом дослідження мовознавців. Г.М. Добролюба аналізувала символіку концептів рослинного світу у творчості поета та в поліській компаративній фразеології [4]. У праці Н. Д. Семків з'ясовано особливості флорокомпонентної лексики в текстах Тараса Шевченка [11]. Н. М. Сологуб досліджувала слово-образ *крин* у поетичній мові Кобзаря [12]. В. Ф. Чемес розглядав рослинну лексику творів Тараса Шевченка в контексті національної лінгвокультурної парадигми [14].

Мета статті – показати, яке місце посідають флороніми, зафіксовані в поетичних текстах Т. Шевченка, у мовній картині світу сучасної молодого людини, що дасть можливість з'ясувати, наскільки добре сучасні читачі розуміють мову творів поета.

Аби показати, чи розуміє сучасна молодь значення флоронімів, зафіксованих у текстах Шевченка, виявити, як окремі назви рослин сприймаються сучасними молодими українцями через понад 150 років з того часу, коли жив поет, було вирішено провести анкетування. Для цього було обрано 15 лексем та 1 словосполучення, безпосередньо пов'язане з одним із досліджуваних флоронімів. У процесі добору лексем для пояснення їх значення респондентами ми враховували частотність уживання цих флоронімів у творах Шевченка, тобто визначали «ядро» та «периферію» рослинної лексики. До анкети не увійшли загальновідомі ядрові лексеми, які активно вживаються сучасними носіями мови і є загальнозрозумілими: *верба, дуб, жито, калина, тополя* та ін.

В основному були дібрані периферійні лексеми та декілька ядрових, які функціонують не дуже часто в мовленні наших сучасників. Зауважимо, що всі подані в анкеті флороніми зафіксовані у «Словарі української мови» Б. Грінченка та в сучасних тлумачних словниках.

Студентам було запропоновано такі лексеми: *барвінок, берест, блекота, богила (бугила), васильки, дерен, зінovatь, крин, кукіль, осика, осока, ряска, ряст, спориш, щиреця*. Одним із завдань було також пояснити значення прикметника *хрещатий* у словосполученні *хрещатий барвінок*. Респондентами були студенти Інституту філології КНУ імені Тараса Шевченка (I та II курс спеціальності «українська мова і література та іноземна мова» у складі 108 осіб) та студенти юридичного факультету КНУ імені Тараса Шевченка (I курс спеціальності «право» у складі 112 осіб). Нам вдалося цікавим порівняти, як пояснюють значення флоронімів філологи та нефілологи (юристи).

Ми проаналізуємо найяскравіші результати, отримані в процесі анкетування, які ілюструють зміни, що відбулися в мовній свідомості українців з часів Тараса Шевченка.

Відомо, що лексему *барвінок* поет ужив у своїх текстах 15 разів, що свідчить про її належність до ядра лексики на позначення рослин і важливе місце в мовній картині світу автора. Наводимо відомі контексти: *Барвінок цвів і зеленів, Слався, розстилався* [Ш. II, с. 352]. *Встала й весна, чорну землю Сонну розбудила, Уквітчала її рястом, Барвінком укрила* [Ш. I, с. 180].

Б. Грінченко пояснює *барвінок* як «могилища, гробь-трава» [Гр. I, 29], у сучасній українській мові ця лексема має значення 'трав'яниста рослина з вічнозеленим листям і голубуватими квітками' [СУМ I, 105].

Опитані філологи пояснили значення флороніма *барвінок* так: 'рослина, яка має квіти фіолетового або синього (блакитного) кольору та плетуче стебло' – 59 осіб (54,6%), 'квітка' – 33 особи (30,5%) (без будь-якої конкретизації щодо кольору, листя та ін.), просто 'рослина' – 10 осіб (9,2%). Решта студентів вважають, що це: 'рослина, що має червоний/рожевий колір та червоні плоди' – 2 особи, 'кущ' – 1, 'колір (проводячи аналогію зі словом «барва»)» – 1, 'образ у народній поезії (апеляція до фольклору)' – 1. В одного респондента лексема викликала асоціацію «несе Галя воду» (слова відомої пісні, де згадано барвінок).

Серед опитаних юристів I курсу результати такі: 'рослина, яка має квіти фіолетового або синього (блакитного) кольору та плетуче стебло' – 12 осіб (10,7%), 'квітка' – 59 осіб (52,6%) (без будь-якої конкретизації щодо кольору, листя та ін.), просто 'рослина' – 14 осіб (12,5%). Решта студентів вважають, що це: 'мережа супермаркетів (магазинів) у Львові' – 3 особи, 'кущ' – 1, 'квітка на могилі' – 1, 'квітка червоного кольору' – 1, 'тортик' – 1, 'жіноча прикраса на голову' – 1, 'лікарська рослина' – 1, 'волошка (напевно, асоціація за синім кольором)' – 1. 17 респондентів (15,1%) не дали відповіді зовсім.

Таким чином, філологам лексема *барвінок* є знайомою (з фольклорних джерел чи літератури), а опитані юристи при тлумаченні її значення іноді орієнтуються на сучасні реалії; це пояснює значну строкатість отриманих результатів та намагання прив'язати флоронім до понять, які виникли внаслідок перенесення назви *барвінок* (назви магазинів, кондитерських виробів та ін.).

В анкеті ми запропонували також пояснити значення словосполучення *хрещатий барвінок*. У Шевченка воно засвідчене в таких контекстах: *І твій барвіночок*

хрещатий Заріс боголюю, ждучи Тебе невітчану [Ш. II, с. 14]; *Оставайтесь здорові, мої високії тополі і хрещатий мій барвіночку* [Ш. II, с. 181] та ін.

Б. Грінченко пояснив лексему *хрещатий* як «крестообразный, крестовидный» [Гр. IV, 414]. У сучасній українській мові вона має значення «який має вигляд хреста або окремі елементи у формі хреста // який має хрестоподібну форму (про листя, квітки) або в якого листя, квітки нагадують хрест (про рослини)» [СУМ XI, 142].

Опитані філологи I та II курсу пояснили значення словосполучення *хрещатий барвінок* так: «барвінок, що в'ється в усі сторони (хрестом)» – 7 осіб (6,4%), «вічнозелений барвінок із хрестоподібними квітками» – 9 осіб (8,3%), «вид барвінку» – 27 осіб (25%). 7 осіб (6,4%) опитаних знають, що це «рослина» (подають лише загальну характеристику), 4 особи (3,7%) – що це «квітка». Решта студентів тлумачать словосполучення так: «пишний барвінок» – 3 особи, «схрещена» форма листя» – 2, «переплетений з іншими квітами» – 1, «освячений» – 1, «хрещата квітка» – 1, «росте на могилах» – 1, «вічнозелений кущ» – 1, «фольклорний образ» – 1, «барвінок, який росте на Хрещатику» – 1, «барвінок, зібраний до 12 години» – 1, «барвінок, зірваний на перехресті» – 1, «тортик у БКК (булочно-кондитерський комбінат)» – 1. 39 респондентів (36,1%) навіть не намагалися пояснити значення словосполучення *хрещатий барвінок*, що свідчить про поступове стирання відповідного поняття з пам'яті носіїв мови.

Анкетування серед юристів I курсу дало такі результати: «барвінок, що в'ється в усі сторони (хрестом)» – 7 осіб (6,2%), «барвінок із хрестоподібними квітками» – 6 осіб (5,3%) (за аналогією до форми хреста). Решта студентів вважають, що це: «вічнозелений півкущик» – 5 осіб, «квітучий» – 4 особи, «вид барвінку» – 2, «барвінок із 5-ма пелюстками» – 2, «барвінок, який має три листки» – 2, «магазин наступного рівня» – 2, «постійний епітет, який вживається у фольклорі» – 1, «священна квітка» – 1, «вид кущів» – 1, «кольоровий» – 1. 78 респондентів (69,6%) зовсім не дали відповіді, що таке *хрещатий барвінок*.

Отже, словосполучення *хрещатий барвінок* поступово виходить з активного вжитку. Це зумовлюється процесом витіснення цього фрагмента мовної картини світу українця назвами, пов'язаними з новими суспільними реаліями, саме тому виникають такі пояснення, як «магазин», «магазин наступного рівня», «тортик у БКК» та інші.

Цікаву інтерпретацію в опитаних отримала лексема *блекота*. У творах Шевченка вона функціонує в такому контексті: *Україно! Україно! Оце твої діти, Твої квіти молодії, ..блекотою В німецьких теплицях Заглушені!..* [Ш. I, с. 277].

У «Словарі української мови» Грінченка лексема *блекота* зафіксована без тлумачення, лише із вказівкою на те, що це рослина [Гр. I, 72]. У сучасній українській мові вона має значення «1. Отруйна бур'янова рослина» [СУМ I, 197]. У поетичних творах Шевченка лексема *блекота* зафіксована лише 1 раз, вона належить до периферії рослинної лексики, яку використовує митець.

Опитані філологи I та II курсу пояснили значення цієї лексеми так: «неприємна на смак (отруйна) рослина» – 33 особи (30,5%), «трав'яниста рослина» – 5 осіб (4,6%) (без будь-якої конкретизації щодо кольору, листя та ін.), просто «рослина» – 8 осіб (7,4%). На думку решти студентів, це: «лікарська рослина» – 4 особи, «рослина, що росте на болоті» – 3, «квітка (пасльонові)» – 3, «звук, який відтворюють тварини (на

основі звукової подібності) – 2, ‘рослина жовтого кольору’ – 2, ‘отруйна ягода’ – 2, ‘нудота (блювота)’ – 2, ‘зілля’ – 1, ‘далечинь’ – 1, ‘майже темрява (асоціація зі сліпотю)’ – 1, ‘росте біля дороги’ – 1, ‘коли щось блекоче і сліпить очі’ – 1, ‘р’яст’ – 1, ‘жабуриння’ – 1, ‘погана рослина’ – 1. 36 респондентів (33,3%) навіть не намагалися пояснити значення запропонованого флороніма.

Серед опитаних юристів I курсу результати такі: ‘отруйна рослина’ – 18 осіб (16%), ‘квітка’ – 6 осіб (5,3%) (без будь-якої конкретизації щодо кольору, листя та ін.), ‘рослина’ – 13 осіб (11,6%). Решта студентів вважають, що це: ‘отруйна ягода’ – 4 особи, ‘лікарська рослина’ – 2, ‘бур’ян’ – 2, ‘сліпота’ – 2, ‘звуки тварин (на основі звукової подібності)’ – 2, ‘трава’ – 1, ‘розмова’ – 1, ‘чудовисько’ – 1, ‘звуки живої природи’ – 1, ‘сон’ – 1, ‘хвороба’ – 1. 57 респондентів (50,8%) не дали відповіді взагалі.

Отже, можна стверджувати, що лексема *блекота* завдяки своїй звуковій будові викликає як у філологів, так і в юристів низку асоціацій, які вражають своєю різноманітністю. Важливим є й те, що розуміння того, що це отруйна рослина, усе ще зберігається в мовній свідомості частини студентів.

Також варто звернути увагу на інтерпретації значення лексеми *кукіль*. У Шевченка вона вживається в таких контекстах: *Нехай радіє, Поки надія серце гріє, Поки росте з того зерна Або кукіль, або пшениця* [Ш. П, с. 216]. *Царю! Так і так! Зіновать, кукіль і будяк Росте в пшениці!* [Ш. П, с. 309]. У поетичних текстах Шевченка *кукіль* трапляється двічі, це слово належить до периферії рослинної лексики, яку використовує митець.

У «Словарі української мови» Б. Грінченка лексема *кукіль* зафіксована без пояснення її значення [Гр. П, 321]. У сучасній українській мові вона позначає ‘бур’ян родини гвоздикових із темно-рожевими, зрідка білими квітками й отруйним насінням; росте серед хлібних злаків’ [СУМ IV, 387].

Опитані філологи I та II курсу витлумачили *кукіль* так: ‘трав’яниста рослина’ – 4 особи (3,7%), ‘бур’ян’ – 8 осіб (7,4%), ‘польова рослина’ – 3 особи (2,7%), ‘лікарська рослина’ – 1, просто ‘рослина’ – 1. Решта студентів вважають, що це: ‘посуд’ – 3 особи, ‘квітка’ – 2, ‘лісова істота’ – 1, ‘щось, пов’язане із ткацтвом’ – 2, ‘меблі’ – 1, ‘щось смачне’ – 1, ‘щось хитросплетене (в народі кажуть «дуля»)’ – 1, ‘виріб’ – 1, ‘дерево’ – 1. 77 респондентів (71,2%) зовсім не дали відповіді. В одного респондента засвідчено реакцію «відділити кукіль від пшениці» (Біблія).

Анкетування серед опитаних юристів I курсу дало такі результати: ‘бур’ян’ – 5 осіб (4,4%), ‘квітка’ – 3 особи (2,6%) (без будь-якої конкретизації щодо кольору, листя та ін.), ‘рослина’ – 8 осіб (7,1%). Решта студентів вважають, що це: ‘посуд для води’ – 3 особи, ‘буряк’ – 1, ‘дуля’ – 1, ‘настоянка з трав’ – 1, ‘дерево’ – 1. 89 респондентів (79,4%) взагалі не дали відповіді.

Таким чином, опитування показало, що лексема *кукіль* майже зникла з активного вжитку українців, про це свідчить той факт, що 166 респондентів (75,4%) із загальної кількості опитуваних не дали відповіді взагалі. Ті, хто намагався пояснити її семантику, часто орієнтувалися на побут: ‘виріб’, ‘меблі’, ‘посуд’ та ін. Серед філологів один респондент навів євангельський вираз із притчі, що вживається в значенні «відокремити шкідливе від корисного, погане від хорошого» («відділити кукіль від пшениці» (Біблія)).

Привертає увагу також тлумачення респондентами назв *осока* – *осока* та *ряска* – *ряст*. Орієнтуючись на звукову подібність, респонденти вкрай рідко розрізняють їх, саме тому виникає плутанина з поясненням значень.

Флоронім *ряска* в поетичних текстах поета зафіксований 1 раз, що свідчить про його належність до периферії лексики на позначення рослин. Наводимо відомий контекст: *Хлюпоцуться качаточка Помеж осокою. А качечка випливає З качуром за ними, Ловить ряску ...* [Ш. II, с. 366].

Б. Грінченко пояснює *ряску* як «водяное растение» [Гр. IV, 93]. Відомо, що це «багаторічна трав'яниста дрібна плаваюча круглолиста рослина, що покриває води (звичайно стоячі) і є їжею для водоплавних птахів» [СУМ VIII, 925].

Лексему *ряска* опитані філологи I та II курсу пояснили так: «дрібна трава, що утворює суцільний шар на поверхні води» – 66 осіб (61,1%), «трава» – 6 осіб (5,5%), «рослина» – 5 осіб (4,6%). Решта студентів вважають, що це: «водорості» – 3, «рослина, що росте біля водойми» – 3, «дерево» – 1, «бур'ян» – 1, «лоза» – 1, «луска» – 1, «висока рослина (із шишкою на кінці)» – 1, «ліска вудки» – 1, «кличка собаки» – 1, «комаха» – 1, «рясний, густий (на основі звукової подібності лексем «ряска» та «рясний)» – 1. 16 респондентів (14,8%) не дали відповіді взагалі.

Анкетування юристів I курсу засвідчило такі результати: «дрібна трава, що утворює суцільний шар на поверхні води» – 41 особа (36,6%), «водорості (рос. «тина»)» – 11 осіб (9,8%), «трава» – 3 особи (2,6%), «рослина» – 8 осіб (7,1%). Решта студентів вважають, що це: «очерет» – 4 особи, «пташка (явище омонімії)» – 2, «тонка палиця» – 1, «маленькі гілочки» – 1, «одяг» – 1, «в'язка чогось» – 1. У 39 респондентів (34,8%) немає відповіді.

Таким чином, майже 50 % студентів правильно пояснили значення запропонованого флороніма, це пояснюється тим, що лексема *ряска* активно вживається сучасними носіями мови (особливо в сільській місцевості, адже ряскою харчуються домашні водоплавні птахи). У юристів виникло багато асоціацій, пов'язаних із предметами побуту.

Особливе місце в лексико-тематичній групі назв рослин, ужитих у поетичних текстах Шевченка, посідає флоронім *ряст* (зафіксований 6 разів). Наводимо відомі контексти: *Згадай же, Оксано, чужа чорнобрива, І сестру Мар'яну рястом уквічай* [Ш. I, с. 192]. *Встала й весна, чорну землю Сонну розбудила, Уквічала її рястом* [Ш. I, с. 180]. У порівн. (1). *Зазинеи, серденько, загинеи. Мов ряст весною уночі* [Ш. II, с. 26].

У «Словарі української мови» Б. Грінченка лексема *ряст* лише зафіксована (без тлумачення) [Гр. IV, 94]. 11-томний «Словник української мови» подає таке її значення: «1. Багаторічна трав'яниста лікарська рослина, що росте рано навесні білими, жовтими, червонуватими або фіолетовими квіточками, зібраними в китиці» [СУМ VIII, 926].

Опитані філологи I та II курсу навели такі тлумачення: «трав'яниста рослина, яка росте навесні в лісистій місцевості» – 13 осіб (12%), «трава» – 17 осіб (15,7%), «рослина» – 15 осіб (13,8%). Решта студентів вважають, що це: «рослина, що росте поблизу водойм (або ж у воді)» – 14 осіб, «ряска (на основі звукової подібності)» – 4, «квітка» – 4, «водорості» – 3, «кущ» – 2, «бур'ян» – 1, «дерево» – 1, «сукупність ряски» – 1, «рясний,

густий' – 1. Фразеологізм *тонтати ряст* пригадали 14 студентів (12,9%). 18 респондентів (16,6%) не дали відповіді.

Анкетування юристів І курсу засвідчило такі результати: 'трава' – 12 осіб (10,7%), 'квітка' – 8 осіб (7,1%), 'рослина' – 19 осіб (16,9%), 'рослина, яка росте на річках/болотах' – 3 особи, 'водорості' – 2, 'рослина фіолетового кольору' – 2, 'латаття' – 1, 'лікарська рослина' – 1. Решта студентів вважають, що це: 'гілки' – 2, 'цвіт' – 2, 'земля' – 1, 'мул' – 1, 'сукупність ряски' – 1, 'птах' – 1, 'куш' – 1. Фразеологізм *тонтати ряст* знають 4 студенти (3,5%). 51 респондент (45,5%) узагалі не дав відповіді.

Як бачимо, лише філологи змогли докладно пояснити значення запропонованої лексеми, натомість у юристів виникла велика кількість асоціацій. Показовим є пояснення флороніма шляхом використання фразеологізму *тонтати ряст*. Більше пояснень через фразеологізм було у філологів, тоді як у юристів лише 4 особи згадали цей вираз.

Отже, проведене анкетування засвідчило, що з активним розвитком суспільства, постійним оновленням лексичного складу мови, на жаль, частково втрачається важливий прошарок мовного світу українців – назви рослин. Частина тих понять, що були невід'ємною частиною концептуальної картини світу наших предків, сьогодні потрапляють на «маргінеси» людського мислення, а з часом поступово стираються з пам'яті носіїв мови. Саме тому варто працювати над відновленням втраченого фрагмента концептуальної й мовної картин світу українців, мобілізувати інтелектуальні сили філологів задля того, аби допомогти сучасному поколінню краще розуміти мову творів основоположника нової української літературної мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білодід І. К. Т. Г. Шевченко в історії української літературної мови. / І. К. Білодід. – К., 1964. – 135 с. 2. *Бодуэн де Куртенэ И. А.* Избранные труды по общему языкознанию: В 2-х т. – М. : Изд-во АН СССР, 1963. – Т. 1. – 384 с. 3. *Ващенко В. С.* Мова Тараса Шевченка / В. С. Ващенко. – Харків : Вид-во ХДУ, 1963. – 252 с. 4. *Добролюбова Г.* Мовне сприйняття рослинного світу у творчості Тараса Шевченка та в поліській фразеології: лінгвокультурологічний аспект / Г. Добролюбова // Волинь-Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. – 2010. – Вип. 21. – С. 232-243. 5. Єрмоленко С. Філологія мови Тараса Шевченка / С. Єрмоленко // Українська мова. – 2014. – № 2. – С. 3-18. 6. *Історія української мови* : Лексика і фразеологія / В. М. Русанівський, В. О. Винник, В. Й. Горбощек та ін. – К. : Наукова думка, 1983. – 743 с. 7. *Мацько Л. І.* Тарас Шевченко – основоположник нової української літературної мови // Українська мова в освітньому просторі: навч. посібник. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – С. 175-204. 8. *Мойсієнко А.* Слово в системі Шевченкового тексту : поетика декодування : монографія / А. Мойсієнко. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2013. – 255 с. 9. *Німчук В. В.* До проблеми про старокнижні елементи й «діалектизми» в Шевченковій поезії / Василь Німчук // Українська мова. – 2015. – № 4 (56). – С. 3-25. 10. *Русанівський В. М.* У слові – вічність: (Мова творів Т. Г. Шевченка). – К. : Наукова думка, 2002. – 240 с. 11. *Семків Н. Д.* Флорокомпонентна лексика у творчості Тараса Шевченка / Н. Д. Семків // Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Філологія і лінгвістика в сучасному суспільстві». – 2016. – С. 31-34. 12. *Сологуб Н.* «Рожевим крином процвіти!» (слово-образ крин у поетичній мові Тараса Шевченка / Н. Сологуб // Культура слова. – 2014. – Вип. 80. – С. 121-125. 13. *Тимошенко П. Д.* Студії над мовою Тараса Шевченка /

П. Д. Тимошенко / Ін-т української мови НАН України. – К. : КММ, 2013. – 224 с. 14. *Чемес В.* Мікрословник рослинної лексики творів Т.Шевченка як фрагмент національної лінгво-культурної парадигми / В. Чемес // Шеченкознавчі студії. Збірник наукових праць, присвячених 180-річчю від дня народження поета. – 1994. – С.134–140. 15. *Шевельов Ю.* Критика поетичним словом: Молодий Шевченко визначає своє місце в історії літератури та дещо про «білі плями» // Світи Тараса Шевченка: 36. Статей до 175-річчя з дня народження поета. – Нью-Йорк, 1991. – С. 1-19.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

Гр. – Грінченко Б. Д. Словник української мови / упоряд. з дод. власн. матеріалу Б. Грінченко. – К. : Наукова думка, 1958–1959. – Т. I–IV. СШ I – Словник мови Шевченка: В 2-т. / АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Редкол. В. С. Вашенко (відповід. ред.) та ін. – К. : Наукова думка. – 1964. Т. 1: А – Н / Ред. тому: Т. К. Черторизька. – 1964. – 484 с. СШ II – Словник мови Шевченка: У 2-х тт. / АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Редкол. В. С. Вашенко (відповід. ред.) та ін. – К. : Наукова думка. – 1964. Т. 2: О – Я / Ред. тому: В. Г. Маринченко, Л. О. Родніна. – 1964. – 569 с. СУМ – Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Ін-т мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1970–1980. III – Тарас Шевченко. Зібрання творів: У 6 т. – К., 2003. – Т. 1-6.

Стаття надійшла 25.10.2017

*Бондаренко М. О., студ.
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, Київ*

ФЛОРОНИМИ В ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЕ МИРА ТАРАСА ШЕВЧЕНКО СКВОЗЬ ПРИЗМУ СОВРЕМЕННОГО ВОСПРИЯТИЯ

В статье показано, какое место занимает лексика для обозначения названий растений, зафиксированных в поэтических текстах Т. Шевченко, в языковой картине мира современной молодежи, а также выяснено, насколько хорошо современные читатели понимают язык произведений поэта.

Ключевые слова: флороним, языковая картина мира, речь Тараса Шевченко, динамика лексического состава языка.

*Bondarenko M. O., stud.,
Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv*

NAMES OF PLANTS IN TARAS SHEVCHENKO'S LANGUAGE PICTURE OF THE WORLD THROUGH MODERN PERCEPTION

The article is devoted to studying the status of vocabulary denominating names of plants located in poetic texts of T. Shevchenko, in the language picture of the world of modern youth, as well as it shows how modern readers understand the language of poet's works.

Key words: vocabulary denominating plant names, language picture of the world, language of Taras Shevchenko, dynamics of a language vocabulary.

СХІДНОІРАНСЬКІ ТА ЗАХІДНОІРАНСЬКІ РИСИ АВЕСТИЙСЬКОЇ МОВИ

У статті проаналізовано особливості класифікаційного поділу іранських мов на підгрупи. Висвітлено чинники, які додають певну міру невизначеності й приблизності у наявну традиційну схему поділу іранських мов на західні та східні. Розглянуто проблему невідповідності ареалів поширення мов ареалам їхнього походження. Виділено чотири типи поглядів іраністів щодо східноіранської та західноіранської належності авестійської мови. Проведено перевірку на практиці тяжіння авестійської мови до східноіранських або західноіранських на основі фонологічного критерію. За результатами порівняльного аналізу фонетичної будови вибірки слів загальноіранського лексичного фонду авестійські слова продемонстрували однакову кількість максимальних фонетичних збігів як зі східноіранськими, так і з західноіранськими лексичними одиницями.

Ключові слова: авестійська мова, східноіранські мови, західноіранські мови, фонологічний критерій.

Тема цієї статті становить поки що не вирішене у світовій іраністиці питання, до якого час від часу повертаються дослідники як у Західній Європі, так і на пострадянському просторі. В українських публікаціях питання порушено вперше, що і зумовлює актуальність теми.

Діяльність класичних наукових шкіл, переважно німецьких, спрямована на реконструкцію як спільної індоєвропейської, так і протоіранської мов, десятиріччями підтримувала інтерес дослідників до спроб точної локалізації кожної з індоєвропейських, а зокрема, й іранських мов у генеалогічній їх класифікації. Серед останніх навіть позиція у класифікації окремих живих мов новітнього часу (таких, як парачі, ормурі, вахська, мунджанська) протягом ХХ ст. слугувала предметом дискусій, переглядалася й змінювалася. Ще більш неоднозначна ситуація склалася з надзвичайно віддаленою в часі мертвою авестійською мовою.

Від початку авестійську мову було класифіковано як східноіранську на підставі того, що за переконанням парсів (зороастрійських жерців на території Індії), Зороастр проповідував у Бактрії, що лежить на схід від сучасного Ірану [5, с. 96].

У сучасному науковому обігу традиційне бачення цього питання зображують схеми, в яких реконструйована протоіранська мова поділяється на західноіранську і східноіранську мови. На наступному етапі з західноіранської виокремлюються давньоперська та мідійська мови, а зі східноіранської – авестійська [9, с. 1]. Пам'ятки мідійською мовою до нас не дійшли, а отже, давньоіранський період функціонування іранських мов досліджують на прикладі авестійської та давньоперської мов. І так само, як у схемах їх розташовують на одній лінії, так і в дослідженнях здебільшого фонетична система цих мов розглядається за тією ж методикою, за якою зіставляють сучасні синхронні одні іншим іранські мови. На основі цього порівняння, що виглядає як зіставлення, роблять основні висновки.